

BARNRÄTTSBYRÅN.

BARNRÄTTSBYRÅN
EN PROGRAMFÖRKLARING

Välkommen in

Barnrättsbyrån startades som en reaktion mot barns begränsade möjligheter att själva hävda sina rättigheter i Sverige. Vår ambition var att starta en verksamhet – en instans – dit barn själva kunde vända sig för att få hjälp med sina rättigheter. Det saknades en maska i skydds nätet.

2011 öppnade vi dörrarna och sedan dess har vi fått förtroendet av hundratals barn att arbeta på deras uppdrag, att få hjälpa till när livet är som svårast. Nu är det 2017. Ambitionen står fast, men under resans gång har vi lärt oss så mycket om vad en Barnrättsbyrå behöver vara för att vara till hjälp för varje barn vi möter.

På Barnrättsbyrån är lärandet en ständigt pågående process. Men vissa saker behöver man också bestämma sig för. Vad tror vi på? Vad vill vi? Vad har vi lärt oss? Svaret håller du i handen. Boken beskriver ett nedslag i Barnrättsbyråns pågående utveckling. Men främst är det ett bidrag till Sveriges arbete för att stärka varje barns rättigheter. Vi vill skapa en extra livlina för de barn och unga som upplevt orättvisor i kontakten med de system som är satta att hjälpa dem.

Till dig som är socialarbetare, psykolog, jurist, beslutsfattare, lokalpolitiker eller minister: vi vill inspirera dig till nya sätt att tänka och göra i arbetet med att stärka barns rättigheter. Vi vill också plantera idén om Barnrättsbyrån som ett självklart komplement i Sveriges befintliga system och som ett tydligt ställningstagande för barn som rättighetsbärare.

Helt klart har vi nu kommit en bit på vägen! Men vi är fortsatt taggade att kämpa för alla barns rätt att bli hörda, att vara trygga och bli tagna på allvar. Självklarerheter kan man tycka, men tyvärr ser det inte ut så i dagens Sverige.

Så länge vi behövs, finns vi kvar.

Ida Hellrup,
grundare och jurist.

Elin Wernquist, grundare
och generalsekreterare.

Innehåll

Kapitel 1. Vad är Barnrättsbyrån?	6–7
Manifest	8–9
Historik	10–11
Medarbetare	12–13
Korta fakta	14–15
Kompetens och profession	16–17
Kapitel 2. Varför behövs vi?	18–19
Summering i fyra punkter	20–21
Åsa Lindhagen, socialborgarråd	22–23
Möt Denise, 16 år	24–25
Kapitel 3. Barnens erfarenheter	26–27
Fyra lärdomar av barnen	28–35
Möt Fadi från Syrien	36–37
Kapitel 4. Vår ideologi	38–39
Tre ideologiska grundpelare	40–41
Hur ideologi styr vårt arbete	42–45
Möt Bernt, vår handledare	46–47
Kapitel 5. Hur vi arbetar	48–49
För vem finns vi och hur funkar det	50–51
Vårt arbete i tre steg	52–57
Samverkan kring barnen	58–61
Uppdragens upplägg och mål	62–63
Sociala aktiviteter	64–65
Möt Emma, socionom	66–67
Möt Ida, jurist	68–69
Kapitel 6. Vårt påverkansarbete	70–71
Påverkan från två håll	72–73
Möt Naji, 18 år	74–75
Agneta Widerståhl, barnombudsman	76–77
Möt Babak, jurist	78–79
Kapitel 7. Framtiden	80–81
Visionen och vägen fram	82–83
Appendix	84–85

”Vi är en rättighetsbyrå för barn. Vi behövs – inte därför att barn är bärare av problem, utan för att samhället skapar problem för barn.”

Elin Wernquist, Barnrättsbyrå

BARNRÄTTSBYRÅN är en barnrättsorganisation som arbetar på uppdrag av barn och unga och erbjuder stöd, råd och praktisk hjälp i alla frågor som rör barns rättigheter.

Organisationen vilar på två ben: **uppdragsarbete** med enskilda barn och **påverkansarbete** för att förbättra villkoren för en större grupp barn.

Uppdragen vi får av barnen innebär ett tätt samarbete och en gemensam kamp för att barnen ska få tillgång till sina rättigheter och för att deras

röster ska höras. De barn som vänder sig till Barnrättsbyrån är ofta samhällets mest utsatta – barn på institution, barn på flykt eller barn i hemlöshet.

Påverkansarbetet handlar om att föra vidare våra barns erfarenheter till dem med makt att förändra systemen. Detta gör vi genom att ständigt rapportera tillbaka till myndigheter, politiker och i media – i alla led och på alla nivåer. Alltid med målet att förbättra barns livsvillkor i Sverige.

**”VÅR KOMPROMISSLÖSA
BARNSYN GENOMSYRAR
ALLT VI GÖR.”**

**Babak, jurist på
Barnrättsbyrån**

En kort historik

Barnrättsbyrån som idé kan ses som en reaktion på barns begränsade möjligheter att på egen hand navigera inom de instanser som är tillsatta att tillgodose deras rättigheter. Det hela startade som ett projekt inom ramen för Ersta diakoni (Ersta) 2011, efter att projektledaren Elin Wernquist genomfört en förstudie. Projektet avslutades inom Ersta vid årsskiftet 2014–15. Medarbetarna beslutade sig då för att utveckla verksamheten vidare på egen hand genom att starta en ny barnrättsorganisation: Barnrättsbyrån. Skälen till detta var många, men det var främst av två anledningar: att kunna arbeta med utveckling och spridning av modellen i hela Sverige, samt att bli en stark påverkansaktör för barns rättigheter.

Under projekttiden på Ersta diakoni utvärderades projektet av Ersta Sköndal högskola som genomförde en studie 2013–2014. Redan då visade verksamheten på goda resultat och vi kände att vi var någonting viktigt på spåren.

Ur Ersta Sköndals utvärdering:

Denna studie visar att det uppdrag som formuleras i Barnrättsbyråns måldokument är väl uppfyllda. Den bild som intervjuade ungdomar ger är mycket positiv. ... Verksamheten har en omfattande bredd i såväl de rättsområden där Barnrättsbyrån agerar som ombud eller rådgivare, som i kontakter med myndigheter, ideella organisationer, m.fl.

1 mars 2015 tog organisationen Barnrättsbyrån över driften av verksamheten och forskningsrapporten lanserades under en välbesökt invigning i de nya lokalerna på Hornsgatan 83 på Södermalm i Stockholm. Två år senare består Barnrättsbyrån i Stockholm av sju medarbetare med olika kompetenser och bakgrunder, däribland jurister, socionomer och statsvetare, med lång erfarenhet att möta barn och unga inom myndigheter och ideell sektor.

Nu är verksamheten i full gång i Stockholmsområdet, och vi arbetar parallellt med att sprida Barnrättsbyrån runt om i Sverige – under 2017 öppnar vi vårt andra kontor i Umeå.

Vi är Barnrättsbyrån!

Medarbetare från vänster: Karin Henriksson, socionom, Emma Wennerström, socionom, Babak Behdjou, jurist, Elin Wernquist, grundare och generalsekreterare, Ilona Nison, organisationsutvecklare, Ida Hellrup, grundare och jurist, Malin Ramberg, socionom. Kom och hälsa på oss på Hornsgatan 83!

VI ARBETAR FÖR:

Ett samhälle där barns rättigheter är självklarheter.

300

UPPDRAG
SEDAN START

Närmare 4 000 stödjande kontakter
(kortare kontakt med barn, unga och vuxna gällande ett barn).

VANLIGASTE VÄGARNA TILL BARNRÄTTSBYRÅN:

- Kompisar
- Yrkesverksamma som har kontakt med barn t ex lärare, kurator och god man
- Handläggare på socialtjänsten
- Googlat och hittat Barnrättsbyråns hemsida

VANLIGASTE UPPDRAGEN:

- Stöd i kontakt med socialtjänsten
- Stöd i asylprocessen
- Stöd i kontakt med skola
- Stöd i kontakt med psykiatri

FAKTARUTA:

Barnrättsbyrån är en ideell förening

Organisationsnr: **802490-6771**

Styrelsens säte: **Stockholm**

Antal anställda under 2016-2017: **8**

Generalsekretare: **Elin Wernquist**

Styrelsens ordförande: **Olof Risberg**

Målgrupp: **Barn och unga 0-21 år**

Barnrättsbyrån grundades: **2014**

MEDELÅLDER SEDAN START

16 ÅR

DU HITTAR
BARNRÄTTS-
BYRÅN
PÅ HORNSG 83
I STOCKHOLM

HITTILLS HAR VI HAFT EN
JÄMN KÖNSFÖRDELNING
DÅR LIKA MÅNGA POJKAR
OCH FLICKOR VÄNT SIG TILL
BARNRÄTTSBYRÅN.

”Varför finns inte ni överallt?”

– ett Arvsfondsprojekt

2016 beviljade Arvsfonden Barnrättsbyråns ansökan för projektet *”Varför finns inte ni överallt? Ett projekt för att stärka det enskilda barnets rättigheter i Sverige”*

vars mål är att etablera och sprida Barnrättsbyråns modell i Sverige. Inom ramen för projektet kommer vi att öppna upp fler verksamheter i Sverige samt arbeta för en statlig implementering av funktionen. En viktig beståndsdel i detta arbete är boken du håller i handen som kommer att ligga till grund för spridningen. Projektets vision är att alla barn och unga i Sverige har tillgång till en Barnrättsbyrå.

FINANSIERING

Barnrättsbyrån har från start finansierats av projektmedel och bidrag från en rad olika finansiärer. Det finns ett uttalat mål att i så stor utsträckning som möjligt finansiera verksamheten med offentliga medel, då vi arbetar med barns grundläggande rättigheter. Dock hade Barnrättsbyrån aldrig funnits om det inte varit för privata bidragsgivares investeringar i projektet.

Stiftelsen
Einar Belvén

Barnrättsbyråns kompetens och profession

Vårt arbete ställer höga krav på medarbetarnas kompetens och erfarenheter. Vi behöver inte bara kunna fånga upp och möta utsatta barn och unga, vi behöver också ha specialiserad juridisk kunskap och en djup förståelse av samhällets olika system. Vårt arbete är en sammanflätning av socialt arbete, juridik och samhällsanalys.

Alla medarbetare har högskoleutbildning inom socialt arbete, juridik eller statskunskap och en lång erfarenhet av att möta barn både inom myndigheter och ideell sektor.

Vi strävar efter en jämn könsfördelning och en bred representation när det gäller bakgrund och livserfarenheter. Arbetsgruppen har regelbunden handledning.

Uppdragsarbete = detektivarbete

Men all utbildning i världen kan inte förbereda oss för alla de olika uppdrag vi kommer att få. Att arbeta med hela barnkonventionen innebär ett oändligt stort rättsområde. Vi behöver ständigt söka ny kunskap för att kunna möta våra barns frågeställningar.

Det vi inte vet lovar vi att ta reda på. Det gör vi genom att vända oss till experter, myndigheter, forskare, vi läser rapporter och aktuella rättsfall – det är ett detektivarbete som innebär konstant fortbildning.

”VI SKULLE SÅ KLART ÖNSKA ATT ALLA BARN, ALLTID, HAR TILLGÅNG TILL SINA RÄTTIGHETER OCH FÅR BÄSTA MÖJLIGA STÖD OCH HJÄLP NÄR DE BEHÖVER DET. I EN SÅDAN VÄRLD SKULLE EN BARNRÄTTSBYRÅ INTE BEHÖVAS.”

Emma Wennerström,
socioonom på Barnrättsbyrå

Varför behövs vi?

Barns rättigheter kränks – fortfarande

Att Barnrättsbyrå behövs handlar både om skälen till att barn far illa och vilka möjligheter de har att få hjälp när det väl har hänt. När en rättighetskränkning är ett faktum, har barn i Sverige idag få möjligheter att hävda sin rätt. Det är det inte bara vi som ser – både FN:s barnrättskommitté och flera statliga utredningar vittnar om samma sak – det fattas en avgörande funktion i Sverige för våra barn och unga.

Sveket mot de barn som har det allra svårast

Vi vet att barns rättigheter kränks idag, trots ett välutvecklat skyddsnät. Vanvårdsutredningen (SOU 2011:61) vittnar om barn i samhällsvård under 1900-talet som utsatts för övergrepp av samma myndigheter och personer som var satta att skydda dem. Vi skulle önska att den utredningen innebar ett upphörande av dessa övergrepp – tyvärr är det inte så. Det vittnar inte minst Barnombudsmannens rapporter om där de under åren träffat barn på institution, i familjehem, på häkten och inom den psykiatriska tvångsvården. I rapporterna kan man läsa om barn som lämnas ensamma, låses in, utsätts för bestraffningar och olovliga tvångsåtgärder. Det som alla rapporter vittnar om är barn som upplever att de inte blir lyssnade på och tagna på allvar i mycket svåra och ensamma situationer i livet.

En teoretisk möjlighet att klaga är inte alltid en reell möjlighet

Att som enskilt barn veta var man ska vända sig med sitt problem är inte alltid lätt – lagar, riktlinjer och ansvarsfördelningar kan upplevas som totalt obegripliga. Även maktförhållanden och myndigheters dubbla roller kan försvåra det enskilda barnets möjlighet att klaga och bli hörd på riktigt. Trots att ett barn i utsatthet och utan vuxenstöd har juridisk möjlighet att överklaga ett myndighetsbeslut, kan det i praktiken vara näst intill omöjligt.

En genomlysning som *Nätverket för barnkonventionen* gjort visar att inga klagoinstanser, såsom Justitieombudsmannen och Diskrimineringsombudsmannen, är anpassade för ett enskilt barn att föra fram klagomål och få stöd i den processen. En annan aspekt är att dessa instanser är retroaktiva och bedömer om historiska händelser eller förlopp har inneburit rättighetskränkningar. Ingen formell instans hjälper barnen driva sin fråga för att förbättra livet här och nu.

Ingen som tar emot enskilda ärenden – kritik från FN

FN:s barnrättskommitté har gett Sverige återkommande kritik: det finns ingen tillgänglig instans dit barn och unga själva kan vända sig utifrån sina rättigheter i barnkonventionen. Barnombudsmannen har inte möjlighet utifrån sitt uppdrag att företräda enskilda barn. Det finns kommunala initiativ runt om i landet med lokala barnombudsmän, men de flesta har en mer strategisk, övergripande roll. Vissa tar emot samtal från barn och för klagomål vidare inom kommunen, dock har vi inget exempel på en lokal barnombudsman som kan hjälpa och företräda barn med alla frågor som rör deras rättigheter. Sverige har i skrivande stund inte heller ratificerat det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om en klagomekanism för barn. Denna klagomekanism, som är ratificerad av ett 30-tal länder i världen, gör det möjligt för enskilda barn att ta sin sak vidare internationellt när deras rättigheter har kränkts av en stat.

Barnrättsbyrån på tapeten – två statliga utredningars förslag

Två statliga utredningar har fastställt bristen på tillgängliga instanser för barn och föreslagit en ny instans, för att säkerställa enskilda barns rättigheter. LVU-utredningen (SOU 2015:71) och Barnrättighetsutredningen (SOU 2016:19) lyfter fram Barnrättsbyrån som ett exempel på hur en sådan funktion bör drivas.

Vid utredningens möten med barn och unga, som antingen är eller har varit placerade enligt Socialtjänstlagen eller Lagen om vård av unga, har ett återkommande tema varit känslan av maktlöshet. Flera av ungdomarna beskriver en bristande tilltro till socialtjänsten och övriga myndigheter som har ansvar för att barn och unga får det stöd och den hjälp som de behöver. Ungdomarna upplever att de inte fått information om vad som ska hända eller varför. De upplever också att deras uppfattning inte beaktats eller att den har underkänts. (...) Det som placerade ungdomar efterfrågar ligger närmast i linje med den verksamhet Barnrättsbyrån bedriver sedan några år tillbaka i Stockholm.

LVU-utredningen (SOU 2015:71)

”Varje barn har rätt att göra sin röst hörd, men det ser inte alltid ut så i praktiken. Barnrättsbyrån arbetar för att just barns röster ska höras och tas tillvara. Genom deras arbete får beslutsfattare stöd i att identifiera fler steg som behöver tas för att stärka barns rättigheter. I din hand håller du en bok som kommer att hjälpa dig som beslutsfattare att höra barnens röster. Lyssna noga.”

Åsa Lindhagen,
Socialborgarråd i Stockholm

KAMPEN FÖR MINA BRÖDER

Denise

**"DET VAR FÖRSTA
GÅNGEN SOM VUXNA
FAKTISKT LYSSNADE
PÅ MIG!"**

Hon var 15 år, tog sömntabletter för att kunna sova på nätterna och anti-depressiva för att hålla sig flytande under dagarna. Denise levde under extrem press: hon hade förlorat sin mamma och var på väg att förlora sina två småbröder till olika fosterhem, varav det ena misskött en av pojkarna tidigare. Samtidigt som hon skulle ta ett ansvar för vad som hände med hennes småbröder och hantera socialtjänstens beslut, försökte hon hänga med i skolan som vanligt.

Det var kaos i Denise liv när hon kom till Barnrättsbyrån. Det första de gjorde var att lyfta det tunga ansvaret från henne – ansvar som inget barn ska behöva ta. Att Barnrättsbyrån axlade huvudansvaret för kontakten med socialtjänsten gjorde att hon själv kunde pusta ut en aning.

– De ringde mig och sa ofta att "Du behöver inte tänka på det här idag, gör det du ska så tar vi hand om det." De ringde runt, de ordnade möten, de höll i kontakten med socialtjänsten, de gjorde anmälningar. Barnrättsbyrån gjorde alla praktiska saker. De berättade för mig vilka rättigheter jag har. Jag hade ju ingen aning!

Denise berättar vidare:

– Det var första gången som vuxna faktiskt lyssnade på mig! Barnrättsbyrån ser mig verkligen som en person, medan hos socialtjänsten är känslan mer att: "Du är bara ett barn – vi vet vad vi ska göra och det är inte du som bestämmer."

Steg för steg blir Denise liv bättre och tryggare. Nu behöver hon inte Barnrättsbyråns aktiva hjälp längre, men hon är glad över att inte behöva avsluta med Barnrättsbyrån bara för att uppdraget är slutfört.

– När jag är här på Söder så svänger jag bara förbi och säger hej, fikar lite, pratar... Så det känns alltid, alltid tryggt att komma hit. Jag älskar att vara här. Jag hjälper till att fixa eventen i deras eventgrupp nu, så det är jättekul.

Barn speglar samhället

Sedan starten har Barnrättsbyrån haft hundratals kontakter med barn. Deras erfarenheter är ovärderliga källor till kunskap om hur vårt samhälle fungerar – och var det brister. När vi analyserar de första fem årens möten med barn framkommer fyra tydliga teman om brister i våra stöd och hjälpsystem för barn. Analysen är gjord utifrån Barnrättsbyråns journalanteckningar sedan start 2011. Det handlar inte om enstaka barns missnöje, utan om återkommande teman vilka löper som röda trådar genom våra kontakter. **Barnen är vår viktigaste kunskapskälla!**

PS. Vi möter inte alla barn som har bekymmer med sina rättigheter och vi möter inte de barn som upplever sig fått bra stöd då de vänt sig till vuxna för hjälp. Det är alltså inte ett tvärsnitt av hur Sverige fungerar – men är dock ett skarpt ljus på de brister som finns.

1. Byråkratiska labrynter

Sverige har en lagstiftning med målet att alla barn ska få växa upp under goda och trygga förhållanden. Vi har ett välutvecklat system för stöd och hjälp till barn som far illa. Sverige har ratificerat barnkonventionen sedan länge och i teorin är det självklart att myndigheter som kommer i kontakt med barn ska arbeta utifrån ett barnperspektiv.

Trots detta så berättar nästan alla barn som Barnrättsbyrån har kontakt med om förvirring i kontakt med myndigheter. Barn som har det svårt har ofta kontakt med många olika myndigheter och med flera olika vuxna där ingen har ett helhetsansvar. Organisatoriska mellanrum och stuprör skapar både förvirring och hinder i ett barns möjligheter att hävda sin rätt.

Exempel: Ett barn som befinner sig i en asylprocess kan ha kontakt med ett helt nätverk av olika yrkesverksamma vuxna. God man, juridiskt ombud, socialsekreterare, handläggare på Migrationsverket och boendepersonal är några exempel. Bara antalet vuxna och lagrum som de arbetar utifrån är omfattande. Brister en maska i nätet, till exempel en god man, försvårar det situationen ytterligare då barnet inte får tillgång till den information hen har rätt till. Om de vuxna inte samverkar blir det än svårare för barnet att veta vad som gäller och vem som ansvarar för vad. De bollas runt och hamnar mellan stolarna där ingen vill ta ansvar.

**”DE STÖRSTA HINDREN OCH GLAPPEN
ÄR ATT SAMHÄLLETS SYSTEM INTE ÄR
GJORDA FÖR BARN OCH UNGA.”**

Ida Hellrup, jurist på Barnrättsbyrån

Mycket av Barnrättsbyråns arbete går ut på att försöka göra krångliga lagar, beslut och processer mer begripliga för barn – och för vuxna. Många gånger är

det svårt även för oss yrkesutbildade att förstå de komplicerade system som barn befinner sig i! Och alltför ofta behöver vi påminna vuxenvärlden om deras skyldigheter att både ta ansvar och samverka.

2. Att prata för döva öron

Vad alla barn som kontakter Barnrättsbyrån har gemensamt är känslan av att inte ha blivit lyssnad på. Allt för ofta hör vi beskrivningar från barn som känner sig mer som en siffra eller pinne i ett system än en människa.

I journaler, utredningar och beslut kan vi se att det ofta saknas en redogörelse av hur barnet ser på sin situation. Myndighetspersoner och andra vuxna har långa redogörelser för vad som hänt – men inte på något ställe finns barnets röst med.

**”DEN STÖRSTA SKILLNADEN ÄR ATT
BARNRÄTTSBYRÅN JOBBAR UTEFTER VÅRA
BEHOV MEDAN SOCIALTJÄNSTEN JOBBAR
UTIFRÅN NÅGON MALL.”**

Sharon, 16 år

I några fall har barnet inte ens blivit erbjuden ett möte eller givits möjlighet att berätta om sin situation. Vanligare är att man som barn haft ett möte men ändå inte upplever sig blivit lyssnad till och då inte heller känner sig förstådd. Barn berättar också om vuxna som värjer sig från att prata om svåra, aktuella, saker såsom pågående hemlöshet eller övergrepp och istället frågar hur det är med kompisar eller fritidsintressen.

Vi får också beskrivningar från barn som fått möjlighet att berätta om sin situation och där de vuxna verkat lyssna men inte velat ta in barnets egna förslag på vägar till förändring. Där barnet har en känsla av att lyssnandet handlade mer om att bocka av rutan för barns >>

delaktighet än att lyssna på riktigt. Vi följer ofta med barnet till deras möten på myndigheter. Tyvärr säger många barn att blotta närvaron av Barnrättsbyrån i rummet gör stor skillnad – att de blir mer tagna på allvar.

Vi ser det som en viktig uppgift att inge hopp om att det går att få bra stöd och hjälp från myndigheter. Vår erfarenhet är att barns förtroende till vuxna myndighetspersoner ganska snabbt kan skifta, både till det sämre och till det bättre. Ett tappat förtroende till en vuxen kan ofta hittas och växa om den vuxne kan visa sig villig att lyssna på riktigt och visa sig vara en värdig samtalspartner för barnet.

3. Vuxna beslutar om ”barnets bästa” utan att lyssna på vad barnet tycker är bäst

De barn som kommer till Barnrättsbyrån har nästan alltid en tanke om vad som blir bäst för dem, vad som behövs för att det som är bekymmersamt ska bli bättre. Det är inte så svårt egentligen, barn utan bostad vill ha någonstans att bo, barn vill trivas i skolan eller så vill man bo i ett familjehem istället för i ett HVB. De allra flesta barn är precis så tydliga med vad det är som inte känns bra och vilken förändring de vill se.

Men när vi blickar tillbaka på de senaste fem årens kontakt med barn och ungdomar så ser vi ofta en krock mellan professionellas bedömning om barnets bästa och barnets egen bedömning om vad som är bäst för sig själv. Vi kan se att barn i liten utsträckning får vara med och bestämma om sitt eget liv, trots att de har realistiska och kloka tankar om vad de behöver. Många berättar att de inte varit delaktiga i beslutsprocesser, istället presenteras färdiga beslut och lösningar som de förväntas acceptera.

**”INGET FÖRVÅNAR MIG
LÄNGRE NÄR DET GÄLLER
'MYNDIGHETS-SVERIGE'.”**

Ida Hellrup,
jurist på Barnrättsbyrån

Vi ser att de hinder som finns för att stötta barnet i deras förslag och tankar ofta handlar om vuxnas problem. Det kan handla om ekonomi eller att det till synes blir mer komplicerat eller tidskrävande att involvera barnet i beslutsprocessen. Ibland handlar det också om vuxnas vilja att skydda barnet, att den vuxne tar på sig ansvaret för den svåra bedömningen om vad som blir barnets bästa. Kanske med syftet att barnet

själv ska slippa hållas ansvarig om det blir fel. Kanske handlar det också om makt, att det är svårt att som vuxen dela med sig av makten till ett barn. Vi ser alltför ofta exempel på vuxna som uttrycker att det är viktigt för dem att visa vem som bestämmer.

Vi har många exempel på hur mycket barnet och vi vuxna har att tjäna på att göra barnet delaktig i bedömningen om barnets bästa. Det är såklart inte alltid så enkelt, men vi har forskning i ryggen när vi säger att det finns stora fördelar med att undersöka och på riktigt stötta barnets egna förslag på lösningar i vår strävan att lösa gemensamma problem.

Vi har också med oss erfarenheter av när det vänder, när vuxna backar och gör om för att samarbeta med barnet mot en förändring. I nästan alla exempel så har det gått från låsning och konflikt till samarbete. Det är inte alltid enkelt och ibland blir det fel men vinsten är en unge som känner sig tagen på allvar, får tillit till vuxenvärlden och lösningar som håller i längden.

4. Barn som lastas och bestraffas när det blir svårt

Vi ser hur vissa barn blir mer utsatta än andra i våra stödsystem. Barn som är skötsamma, tacksamma och som bekräftar oss vuxna har lättare att få hjälp än barn som säger ifrån eller ifrågasätter. Barn som ställer krav, inte lyder eller motsätter sig vårdplanen verkar ha svårare att få ett gott bemötande och den hjälp de har rätt till. Många gånger möts de istället av hårda och fyrkantiga metoder som gör att de far illa, även i de system som är satta att hjälpa dem.

Vi har alltför många exempel på vård- och genomförandeplaner som är utformade med stora inslag av bestraffningar. Teckenekonomi är ett exempel på detta, en metod där barn belönas för gott beteende och straffas för oönskat beteende. Vi ser också barn vars placeringar avslutas då de agerat ut känslor på sitt boende och brutit mot regler. De straffar helt enkelt ut sig.

”’UTÅTAGERANDE BETEENDE’ ÄR ETT SVAR PÅ ATT DET SAKNAS NYFIKENHET PÅ BARNETS VERKLIGHET.”

Emma Wennerström,
socionom på Barnrättsbyrån

Vanligt är också att ungdomar i utsatta situationer sätts i en position där de behöver förtjäna att få tillgång till sina mest basala rättigheter, som tak över huvudet. Vi har under åren sett otaliga exempel där hemlösa ungdomar placerade på vandrarhem hotas med att ställas på gatan för att de inte inkommit med kvitton eller intyg i tid.

Vi pratar ofta med myndighetspersoner i syfte att lyfta barnets rätt och röst. Alltför ofta möts vi av värderande beskrivningar av barnet som omotiverat, manipulativt eller omöjligt att hjälpa. I stället för att ta ansvar för ett

samarbete som inte funkar, lägger den vuxna allt ansvar på den unge.

Tanken, förmodar vi, är att barn och unga genom belöningar och bestraffningar kan korrigeras rätt i livet. Det vi istället ser, är barn och unga i extrem utsatthet som blir förtvivlade när de upptäcker att vuxna runtomkring faktiskt tror att ungdomen valt den situation de hamnat i, att de inte förtjänar att få hjälp.

Vi borde kunna ställa krav på vuxna som valt att arbeta med utsatta barn att de faktiskt gillar att möta barn som ställer till det och inte gör som vuxna säger. Barnen och deras bekymmer borde väcka vår nyfikenhet istället för motstånd och bestraffningar. Det är väl detta utforskande som utgör själva grunden i socialt arbete?

FADI KÄMPAR FÖR ETT LIV I STOCKHOLM

Fadi

”JAG ÄR TRÖTT PÅ ATT SKAPA MÅNGA, NYA LIV.”

Fadi kommer från staden Salamia, nära Hamah som är en stor stad i mitten av Syrien. När Fadi var 15 år omkom hans mamma av en bombexplosion. Då förändrades livet radikalt för Fadi som gick från att vara barn till vuxen över ett dygn.

Trots sin unga ålder och mitt i sorgen efter sin mamma, var Fadi tvungen att jobba, plugga och ta hand om hemmet och sina två småbröder. Fadi och hans storebror bestämde sig för att fly från Syrien. En lång och svår flykt följde, med smugglare, gummibåtar och falska legitimationer.

Fadi var den förste i sin familj som kom till Sverige och fick då den hjälp han behövde. Två år senare, när resten av familjen också hade tagit sig till Sverige drogs plötsligt samhällets hjälp undan. Nu förväntades Fadi lämna allt han byggt upp och flytta till sin pappa och hans nya fru i Uddevalla.

Med många uppbrott bakom sig och en termin kvar på språkinstruktionen, ville inte Fadi lämna det trygga sammanhang som han kämpat för att få till i Stockholm och ännu en gång börja om på nytt.

– De sa att vi alla måste samlas i familjen, det kallas ”återförening”. Men jag ville inte det och min pappa ville det inte heller. Jag ville gå klart språkinstruktionen, för att kunna få mitt slutbetyg. Så vi samlades här på Barnrättsbyrån jag och mina lärare. Tillsammans pratade vi med socialtjänsten.

Trots allt Fadi har gått igenom – sorgen efter mamman, den extremt tuffa flykten och alla svåra situationer, tycker han att det absolut svåraste har varit att bygga upp ett nytt liv i ett nytt land. Det är också därför han är så tacksam för Barnrättsbyråns hjälp att dessutom slippa flytta återigen till en ny stad i Sverige. Nu är Fadi färdig med språkinstruktionen och går i gymnasiet. Det går bra i skolan och han jobbar extra för att få ihop till hyran. Fadi behöver inte längre hjälp från Barnrättsbyrån men kommer förbi ibland och säger hej.

Vår ideologi

**"VI HAR BESTÄMT OSS FÖR ATT
TYCKA OM ALLA BARN VI MÖTER."**

Elin Wernquist, grundare och
generalsekreterare Barnrättsbyrån

En tydlig kompass – även när det stormar

Att arbeta med att möta barn som har det svårt kräver att vi har en tydlig ideologisk grund att stå på. Utifrån vilken idé – vilket synsätt – möter vi barnet? Arbetet innebär ett ständigt utmanande och ifrågasättande där vår gemensamma syn hjälper oss att stå stadigt tillsammans.

Ibland får vi till det. Ibland inte alls. Även när det blir fel kan det vara en tröst och en hjälp framåt att ha sin ideologiska bas att reflektera utifrån. Det hjälper oss att lyckas bättre nästa gång.

Tre ideologiska grundpelare som sammanfattar vår syn på barn.

1

Vi tror på barn

Är det något alla barn som vi mött under åren har gemensamt så är det känslan av att inte bli tagen på allvar, att inte bli trodd på och ständigt bli ifrågasatt. Det har en förödande effekt på barns tillit och förtroende för vuxenvärlden. Vi har bestämt oss för att tro på de barn vi möter. Vår uppgift är inte att utreda en absolut sanning, om det nu är möjligt. Barn berättar det de kan berätta och det vi förtjänar att höra. Det är vår uppgift att skapa förutsättningar för berättandet. Vi lovar att ta emot berättelsen, värdesätta den och bekräfta upplevelsen. Det är i speglingen som världen kan bli begriplig.

2

Vi tycker om barn

Så banalt det låter. Det kan man väl inte bestämma sig för? Jo, säger vi. Det barn berättar för oss, och som forskningen är hyfsat samstämmig om, är att fina, varma relationer som präglas av tillit och förtroende hjälper oss människor att ta oss fram i livet. Motsatsen, kyliga, avståndstagande relationer där man känner sig som en siffra eller en pinne i statistiken, har föga förvånande motsatt effekt. De gör oss illa.

Att tycka om de barn vi möter handlar för oss om ansvar. Att det är vårt ansvar att lägga grunden för relationen, och när känslor väcks, även ta ansvar för dem. Gulliga och lydiga barn som bekräftar oss som hjälpare är lätta att tycka om. Barn som får kämpa mer med sina relationer, som sparkar bakut eller inte svarar på våra välmenande frågor, kan väcka andra känslor. Det är alltid vårt ansvar att vara nyfikna, både på barnet framför oss, men också på oss själva. Genom nyfikenhet kan vi få fatt i både barns och vår egna sårbarhet, vilket är en fin grund för att mötas – och tycka om varandra.

3

Barn gör rätt om de kan

Vi har valt att tänka att alla barn vill ha det fint i livet. De vill ha goda relationer, att det ska gå bra i skolan och de vill lyckas med vad de åtar sig. När det inte blir så, är det vår uppgift att tillsammans med barnet utforska vilka hinder som uppstått på vägen. Psykologen och forskaren Ross W Greene har myntat uttrycket ”kids do well if they can”, som på ett enkelt sätt beskriver denna barnsyn.

För att förstå det synsättet på ett djupare plan är det hjälpsamt att tänka på dess motsats: barn gör rätt om de **vill**. Om bara barnet är motiverat och anstränger sig – då kommer det att lyckas. Den inställningen är tyvärr, väl utbredd. Den stora skiljelinjen mellan dessa synsätt handlar för oss om ansvar, makt och nyfikenhet. När vuxna tar ansvar för de hinder som uppstår i barns liv har vi också all makt att förändra dem. Om vi lägger allt ansvar på barnet, slipper vi i och för sig ansvaret, men vi har heller ingen makt att förändra. Alla barn vill lyckas och alla barn gör så gott de kan utifrån de förutsättningar de har – och det är alltid vuxnas ansvar att skapa dessa förutsättningar.

Vad betyder vår ideologi i det dagliga arbetet?

Vi ser barn som samarbetspartners

Vi har märkt att ordet delaktighet kan ställa till det för oss vuxna. Delaktighet är ett fundament i barnkonventionen och ett ledord i arbetet för barns rättigheter. Ett positivt laddat begrepp som dock är värt att problematisera. Ofta tolkas delaktighet som att göra barnen delaktiga i något som redan finns – att barn får ta del av det de vuxna skapat. För Barnrättsbyrån är inte delaktighet en aktivitet i sig, någonting utöver den ordinarie verksamheten. Det ÄR den ordinarie verksamheten. Det är det enskilda barnet som ger oss ett uppdrag. De är inte delaktiga i uppdraget, de är skapare av det. Vi tycker ordet samarbete bättre beskriver vad delaktighet betyder för oss. Ordet samarbete sätter både ord på hur man kan göra – arbeta tillsammans – och kan också tolkas som en jämnare maktfördelning.

Vi omfamnar barns konstiga sammanhang

En grund i Barnrättsbyråns arbete handlar om att förstå barns sammanhang. Ofta är de röriga och ibland till synes både konstiga och hopplösa. Vi måste komma ihåg att barn och unga kommer till oss för att det uppstått bekymmer någonstans – många med erfarenheter av trasiga relationer eller att de straffat ut sig själva från de system som är satta att hjälpa dem. Vi kan inte beklaga oss över att folk ställer till det för sig – det är ju själva grunden för allt socialt och juridiskt arbete. Vi måste till och med gilla att befinna oss mitt i det och tycka det är spännande.

**”MÄNNISKOR KAN BLI HUR KONSTIGA SOM
HELST UNDER KONSTIGA OMSTÄNDIGHETER.
DÄRFÖR VILL VI VARA DEL I DET SAMMANHANG
DÄR KONSTIGHETERNA HAR UPPSTÅTT.”**

Bernt Andersson, mentor

Vår syn på barn märks i hur vi använder språket

Hur vi pratar och vilka ord vi använder påverkar vårt sätt att tänka och i förlängningen agera. Etiketter, benämningar och ibland även diagnoser kan ställa till det för oss då de medför en massa förutbestämda idéer om en människa. De blir ett hinder för vår egen nyfikenhet inför den person som står framför oss. Det kan handla om ord som hemmasittare, självskadare eller ADHD-barn. Det finns också ord som i sig självt förmedlar en barnsyn som går stick i stäv med den vi försökt beskriva här. Manipulerande, omotiverad och trotsig är några exempel.

Även i den juridiska världen finns ett språk som tar sig makten att definiera människor. Ett språk som får vissa att känna sig lite starkare men resten av oss rätt korkade. Så ofta handlar vårt arbete om att tillsammans med barn försöka förstå utredningar och beslut som är skrivna så krångligt att vi själva får vända oss till experter för att förstå. Därför är vårt beslut att använda ett begripligt språk inte bara en lättnad för de barn vi möter, utan även för oss själva. Att tvingas tänka till kring hur vi uttrycker oss är en daglig utmaning och hjälper oss att hålla fast vid ett nyfiket utforskande.

Vårt samtal kring ideologi pågår oavbrutet

För att kunna arbeta i en ideologiskt driven verksamhet krävs ett ständigt pågående ideologiskt samtal. Ett ifrågasättande och vändande och vridande. Det kräver tid för reflektion med varandra och med omvärlden, och tid är kanske det som vår bransch saknar allra mest.

För att komma runt tidsbristen och effektivisera ser vi hur verksamheter blir allt mer styrda av manualer, checklistor och mätinstrument. Det finns mycket skrivet om New Public Management och dess inverkan på barn- och ungdomsvården. Resultatet blir mindre prat och mer kontroll. Många forskare verkar vara överens om att i allt kontrollerande går mycket förlorat – relationer, hjälparnas erfarenheter och kunskap och den hjälpsökandes resurser. För att ta vara på just dessa saker tänker vi att en verksamhet som Barnrättsbyrån behöver en annan typ av ledning och ideologi.

Vår ambition med en ideologiskt ledd verksamhet kan beskrivas med bilden av bojen och ankaret. Att försöka hamna rätt utan ett stabilt ankare är ett svettigt uppdrag. Bojen kan då driva fritt på ett stort hav, utan varken mening eller mål. För att få styrning på den behövs oändligt många kontrollinstrument, instruktioner och manualer.

Är vi däremot hyfsat överens om var vi har vårt ideologiska ankare, har vi också ringat in hur vi tänker och agerar och hur långt bojen kan sträcka sig. En ledare behöver då inte pillra i detaljer på ytan, utan istället fokusera på ankaret och dess förankring i havsbotten.

ATT SE MÄNNISKAN I SITT SAMMANHANG

Bernt Andersson

**"MÄNNISKOR HÖR IHOP,
FÅR PROBLEM IHOP OCH
LÖSER DEM IHOP."**

– Jag tycker det är skitroligt att se människor växa, jag älskar det alltså! Men fällan är om man tror att belöningen är att man har haft rätt. För man kan inte ha rätt om livet. Det är för stort.

Orden är Bernt Anderssons, Barnrättsbyråns samtalspartner och handledare. Bernt är i grunden socionom och rutinerad inom fältet. Han har handlett olika yrkeskårer i över 40 år, till exempel personal inom skolan, institutioner och många socialsekreterare. Hans sätt att alltid försöka se människan i sitt sammanhang rimmar väl med Barnrättsbyråns världsbild som handlar om att vara nyfiken på de vi möter och undvika att sätta etiketter.

– Det här låter ju hur banalt som helst! Ganska självklart och logiskt. Men när man inte längre förstår en människa är det lätt att bara sätta en etikett. Det är vanligt idag. Jag anser att de här etiketterna är begränsande och missledande, de leder åt helt fel håll. Man kommer inte att förhålla sig fortsatt nyfiket.

Till Barnrättsbyrån kommer Bernt en förmiddag var tredje vecka för handledning. Han fungerar som ett bollplank och ett stöd för medarbetarna. Bernt är där – lyssnar, ställer frågor och delar med sig av sina tankar.

Bernt är kritisk till det individualistiska tänket om människan som självständig, oberoende varelse.

– Det som ställer till det kolossalt mycket i vår kultur, det är det här jäkla självständighetsnacket. Det är ett beroendesnack vi behöver ha! Alltså, vi lever inte självständigt, vi lever beroende av varandra. Det finns beroenden man inte vill ha, det finns beroenden som man vill ha, det finns beroenden man vill ändra. Målet är ju att vara beroende på ett sätt som vi gillar. Men det är en missuppfattning att man ska försöka bli helt oberoende.

Att kämpa ihop

Att arbeta på uppdrag av barn är Barnrättsbyråns kärna. Alla uppdrag ser olika ut och det finns inga färdiga mallar eller manualer. Vår metod grundar sig i ett gemensamt utforskande som vi summerar i tre steg. Alltid med målet att barnet ska få tillgång till sina rättigheter. I första hand tänker vi att lösningarna finns hos barnet och i hans nätverk. Ibland kan vi hjälpa till med vår kunskap och erfarenhet. Vi har inga färdiga svar, och det är långt ifrån enkelt, men vi lovar att kämpa tillsammans.

Våra uppdragsgivare: barnen

Alla barn och unga upp till 21 år är välkomna att vända sig till Barnrättsbyrån. Vi har medvetet valt att inte ha någon närmare beskrivning av målgruppen än att man på något sätt har bekymmer med sina rättigheter och vill ha hjälp. Anledningen till att vi även finns till för ungdomar upp till 21 år är den skarpa gräns som samhället har satt upp vid 18-årsdagen. En gräns som kan innebära drastiska skillnader i vilken hjälp man har rätt till, ofta i en mycket känslig tid i livet. Detta gäller inte minst för ungdomar som har sökt asyl, är placerade eller behöver hjälp av psykiatri.

Barnrättsbyråns kärna är arbetet med de barn och ungdomar vi får förtroende att arbeta på uppdrag av. Bara barn och unga kan ge oss ett uppdrag, även om barnen kommer i kontakt med oss på många olika sätt. När det gäller små barn, som inte själva kan formulera ett uppdrag, blir det ofta av naturliga skäl mycket kontakt med föräldrar eller andra omsorgspersoner. I de fallen är det viktigt att vi har fokus på barnets rättigheter, vi driver alltså inte en förälders åsikt eller önskan (som inte grundar sig i rättigheter). Exempelvis rätten till förskola, rätten till tak över huvudet eller rätten att bli skyddad mot våld.

**”MAN VET ATT DOM ALLTID
STÄLLER UPP. DET SPELAR
INGEN ROLL VAD DET ÄR.”**

ANNA, 16 ÅR

Barnrättsbyråns uppdragsarbete i tre steg

1. LYSSNA

När ett barn kommer till oss får det berätta sin historia. Det är vårt jobb att lyssna på, och tro på, det barnet berättar.

2. FORMULERA UPPDRAG

När vi tillsammans har en bild av situationen, pratar vi om vilken hjälp barnet behöver – och om hen vill att vi ska hjälpa till. Då formulerar vi ett uppdrag som barnet ger till oss.

3. AGERA

Sedan sätter vi igång! Då agerar vi. Vi pratar, skriver, ringer och följer med barnet på möten. Vi gör det som behövs. Alltid ihop med barnet – vår uppdragsgivare.

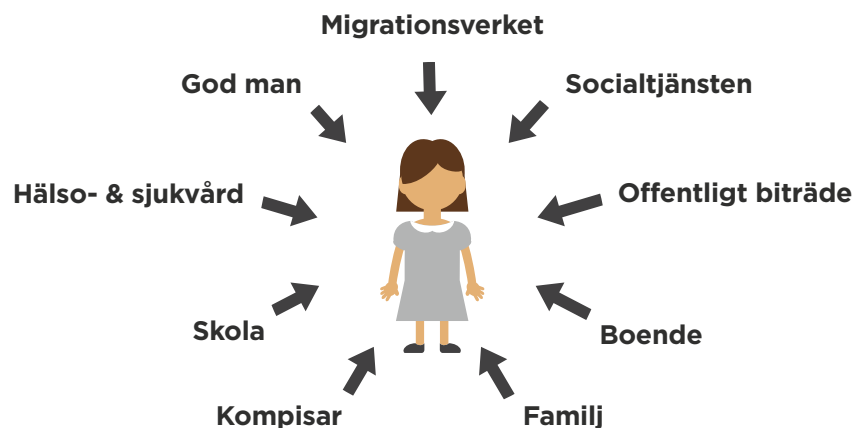
Att lyssna. På riktigt.

När ett barn kommer till Barnrättsbyrån får barnet möjlighet att berätta sin historia. Hur det ser ut skiljer naturligtvis från barn till barn.

Det är vår uppgift att bädda för ett varmt och inkännande möte. För oss innebär det att vi tänkt till kring allt från hur vår lokal är inredd, vilket fika som står på bordet till det nyfikna och utforskande språk vi använder.

En viktig utgångspunkt är att det är barnets version av verkligheten som står i fokus. Det betyder att vi helst inte vill läsa journaler, utredningar eller tidigare utlåtandet om barnet inför vårt första möte. Vår uppgift är i första hand att lyssna, förstå hur barnet ser på sin situation och vad hen behöver för hjälp.

Ett perspektiv som är viktigt för oss är att vi inte tittar på barnet som ett bekymmer med inneboende problem. Vi är inte intresserade av att kategorisera, stämpla eller sätta etiketter på ett barn. Istället vill vi utforska hur barnet ser på sin omvärld och vilka bekymmer som uppstått i barnets strävan att leva ett gott liv.

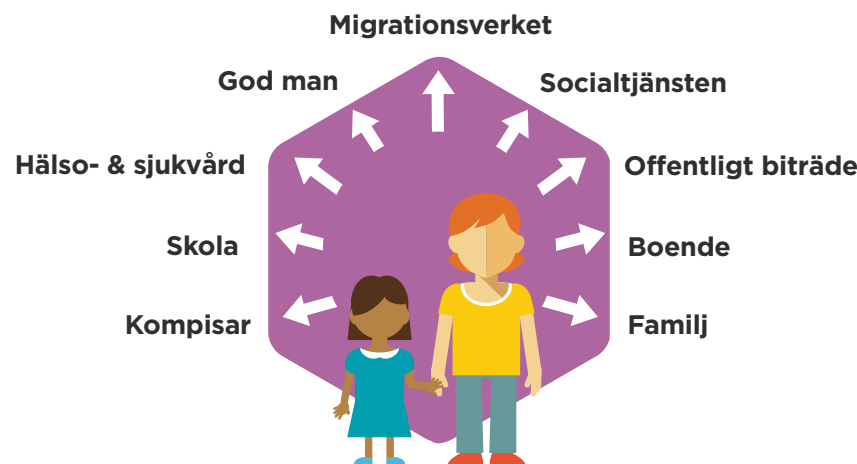

Så här upplever ofta barn vi möter sin situation i förhållande till omvärlden – att hen blir utredd, bedömd och etiketterad utan möjlighet att påverka.

Det är alltid vårt ansvar att göra det möjligt för barn att berätta. Möjliggörandet kan se ut på flera olika sätt. Det kan betyda att ett första möte blir att ta en promenad, se en favoritfilm eller åka hem till ett stöktigt boende. Det innebär att vi behöver vara lyhörda för alla möjliga särskilda behov och anpassa vår verksamhet efter dessa. Det kan handla om funktionsvariationer, olika språkkompetenser, kommunikationsmedel eller andra behov som vi inte kan förutse.

Vår erfarenhet är att de flesta barn och unga har bra koll på de bekymmer de står inför och vilken hjälp de behöver. De allra flesta har faktiskt redan bitt vuxenvärlden om hjälp. Om de ser Barnrättsbyrån som en sista möjlighet är det därför livsviktigt att barnen känner sig välkomna, omtyckta och tagna på allvar.

Det är vid första mötet vi lägger grunden för en tillitsfull relation, som är helt avgörande för vårt fortsatta eventuella samarbete. Det är också här vi klargör barnets makt över vår relation. Att det är de som är våra uppdragsgivare.

Genom att alltid utgå från barnets upplevelse och verklighet vänder vi på perspektivet och ger tillbaka barnet makt och delaktighet i sitt eget liv.

Att formulera ett uppdrag

När barnet har berättat om sitt bekymmer och uttrycker en önskan om hjälp från oss, hjälps vi åt att formulera ett uppdrag som barnet ger till Barnrättsbyrån. Det kan vara att hitta en trygg plats att bo på eller hjälp att förstå sin asylprocess. Tillsammans kommer vi överens om en plan för hur vi ska genomföra uppdraget. Barnrättsbyrån får ofta uppgiften att samordna barnets nätverk, men ibland kan uppdraget bara bestå av att svara på en fråga, exempelvis vad som händer efter en orosanmälan.

Som utgångspunkt tänker vi att bekymmer inte uppstår i ett vakuum. Människor hör ihop, får problem ihop och löser dem ihop. För att vi ska ha en chans att vara till hjälp behöver vi förstå hur barnets sammanhang ser ut. Var har bekymret uppstått och med vem? Vilka har varit till hjälp tidigare i barnets liv? Vilka är de viktigaste personerna i barnets liv? I detta utforskande använder vi oss av en nätverkskarta. Den är en stor hjälp för oss och barnet för att förstå de ofta komplicerade sammanhang som barnet befinner sig i. Kartan hjälper oss också med att, redan i ett första skede, sätta fingret på uppenbara brister, exempelvis att ett barn inte vet vem deras socialsekreterare är, eller om de har rätt till en advokat.

Vi fyller i nätverkskartan tillsammans och barnet får med sig den hem.

Dags att gå från ord till handling

Hur ett uppdrag ser ut och vad vi gör tillsammans finns det ingen färdig manual för. I vårt samarbete utforskar vi barnets egna tankar om vad som behöver göras. Vi hjälper till med vår kunskap för att göra de byråkratiska labyrinterna och krångliga regelverken begripliga. Målet är att barnet ska få tillgång till all den hjälp de har rätt till och att livet, i stort, ska bli bättre.

Majoriteten av uppdragen hittills har handlat om barn som behöver stöd i kontakten med myndigheter. Barn som vill förstå processer de är en del av, och vilka rättigheter de har. De behöver hjälp med att antingen få tillgång till insatser, eller klaga på de insatser de redan har.

Det är vår uppgift att informera om rättigheter, identifiera vem som är ansvarig för respektive rättighet, ta kontakt med myndigheter och vara ett stöd för barnet att göra sin röst hörd i den processen. De flesta som vänder sig till Barnrättsbyrån har redan försökt själva, utan att de upplevt sig lyssnade på. Ibland räcker det att vi påtalar oro för en myndighet för att barnet ska få rätt hjälp. När det inte räcker, hjälper vi dem att ta saker vidare, till exempel till en chef. Ibland är läget så låst att vi måste ta saken vidare till högsta instans.

När brister identifieras behöver de komma fram i ljuset, både inom myndigheter och till tillsynsmyndigheter. Det kan innebära att vi överklagar beslut, vänder oss till socialnämnden i en skrivelse eller gör anmälningar till tillsynsmyndigheter som exempelvis Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Skolinspektionen eller Justitieombudsmannen (JO). Det har visat sig vara väldigt effektiva verktyg för att i praktiken förändra ett barns situation till det bättre.

Det här är exempel på två uppdrag – och vad vi gjort för att ge barnen tillgång till sina rättigheter.

Oscar, 16 år

Oscar är utkastad hemifrån och sover hos kompisar och på tunnelbanan. Har själv kontaktat socialtjänsten och fått rådet att gå tillbaka hem, trots att familjen inte öppnar dörren för honom.

Uppdraget

Oscar vill ha ett tryggt boende och stöd i kontakten med socialtjänsten. Vi anmäler vår oro tills socialtjänsten, följer med på flera möten och är dagligt stöd till Oscar. Efter fyra veckors argumentation, inklusive kontakt med chef och socialnämnd, beviljas Oscar stödboende.

Nadia, 15 år

Nadia är asylsökande från Syrien. Hon har rymt från sitt HVB för att få bo med släktingar, vilka inte beviljats som familjehem. Socialtjänsten hotar med polishämtning för att ta hem Nadia till sitt boende. Situationen är låst då socialtjänsten inte samarbetar och Nadia är rädd för dem.

Uppdraget

Nadia vill bo med sina släktingar. Vi tar kontakt med socialtjänsten, skriver anmälan, följer med på möten, anordnar nätverksmöte med slakten, tar kontakt med chefer och skriver till nämnd. Nadia får ny socialsekreterare och låsningen släpper. Släktingarna utreds på nytt och blir godkända och Nadia kan flytta hem till dem.

Samarbete i barnets nätverk

Alla barn befinner sig i ett sammanhang, med personer runt omkring sig som är viktiga – eller som behöver bli viktiga. De kan finnas både i det professionella och i det privata nätverket, till exempel gode män, socialsekreterare, kompisar eller föräldrar. För att få till en positiv förändring i barns liv behöver vi förstå och samarbeta med barnets nätverk.

Barnrättsbyrån är en besökare i barns liv – det egna nätverket är bestående. För att få till bestående förändring behöver den förankras i barnets omvärld. Ett av våra viktigaste mål är att barnet ska få kunskap om, och känna större förtroende för, samhällets

resurser, så att de är bättre rustade i framtiden om livet blir svårt. I vår vardag innebär det en daglig kontakt med föräldrar, gode män, lärare, fotbollstränare och släktingar. Alltid på uppdrag av barnet, och alltid med syftet att göra världen lite mer begriplig.

”MAN KOMMER INTE ATT BEGRIPA ETT KONSTIGT BETEENDE OM MAN INTE FÅR TA DEL AV DET SAMMANHANG DÄR DET HAR UPPSTÅTT.”

Bernt Andersson, handledare

På nästa uppslag får du möta två personer som varit viktiga i nätverket för några av våra ungdomar.

Karin Nordmark, gruppleddare utredningsenheten för barn och ungdom i Stockholm

Karin är chef inom socialtjänsten och har länge arbetat med ensamkommande flyktingbarn. Karin kom först i kontakt med Barnrättsbyrån då vi samarbetade kring en ungdom.

– De ensamkommande barnen saknar ofta någon i sin närhet som vet vilka rättigheter de har. Här fyller Barnrättsbyrån en viktig funktion i att lotsa dessa ungdomar rätt i ett ganska snårigt system. I de kontakter jag haft med Barnrättsbyrån har samarbetet varit gott och nära mellan dem och oss på socialtjänsten. Barnrättsbyrån jobbar för barnens rättigheter och behov utifrån gällande lagstiftning vilket skapar goda förutsättningar för ett bra samarbete mellan dem och olika myndigheter.

Många socialsekreterare kan känna uppgivenhet då de inte alltid har möjlighet att hjälpa barn i den utsträckning de skulle behöva. Den nya asyllagstiftningen är ett sådant exempel, där unga behöver någon som stöttar, driver och förklarar vad som händer och varför. Här fyller Barnrättsbyrån ihop med övriga civilsamhället en enormt viktig funktion.

**”DEN NYA ASYLLAGSTIFTNINGEN
HAR GJORT BARNRÄTTSBYRÅN
ÄNNU VIKTIGARE.”**

Karin Nordmark

Sari Nykvist, God man

Sari kontaktade Barnrättsbyrån efter att hon hört talas om vår rapport om situationen för ”de marockanska gatubarnen”. Hon besökte då Barnrättsbyrån tillsammans med sin ungdom för att få hjälp efter ett avslagsbeslut från Migrationsverket.

– Det är viktigt att Barnrättsbyrån finns därför att de så tydligt tar ställning för barns rätt och verkar för en barnvänlig politik i samhället. Det är också bra att Barnrättsbyrån har juridisk kompetens och aktivt kan hjälpa till med exempelvis överklaganden, eller att följa med barnet på olika möten. Barnrättsbyrån ger psykosocialt stöd och har kunskap om vilka vägar som finns i svåra situationer – de förverkligar barnkonventionen i sitt arbete och är ett bra komplement till Bris.

Så här kan ett uppdrag gå till

- Välkomna barnet
- Bjuda på fika
- Presentera oss och verksamheten
- Barnet får berätta sin historia, så mycket och hur lite hen vill. Det är vårt ansvar att lyssna och tro på det barnet berättar

1.
LYSSNA

- Vi fyller tillsammans i nätverkskartan för att förstå barnets sammanhang
- Vi formulerar uppdraget som barnet ger till oss. Vad ska vi göra tillsammans, hur ska det göras och vilka ska vi kontakta?
- Barnet fyller i, och ger oss en fullmakt som bryter sekretessen
- Ibland behöver vi kontakta vårdnadshavare/god man för samtycke till uppdraget samt påskrift av fullmakt

2.
FORMULERA
UPPDRAG

- Kontakta handläggare på ansvarig myndighet, sätta igång systemet
- Gå igenom krångliga beslut
- Se till att möten blir av
- Följa med på möten
- Samordna möten
- Skriva anmälningar och ansökningar, påtala barnets rättigheter
- Överklaga myndighetsbeslut
- Se till att barnet får bästa expertkunskap, ibland genom samarbete med andra aktörer
- Kontakta chefer och beslutande organ, till exempel socialnämnden eller ansvariga politiker
- Anmäla till tillsynsmyndigheter
- Överklaga beslut till rätten

3.
AGERA

Uppdragets mål

Alla barn är olika. Och förstås deras erfarenheter och behov. Men alla uppdrag har några mål gemensamt:

- Säkerställa att barnet får tillgång till de insatser de har rätt till.
- Skapa starka nätverk och stärka goda relationer runtomkring barnet.
- Förmedla hopp om samhällets resurser.
- Att barnet ska känna att hen blir tagen på allvar, får kunskap om sina rättigheter, får hjälp att formulera sina behov och upplever en positiv förändring i sitt liv.

STARKARE TILLSAMMANS.

Att göra lustfyllda saker ihop är så viktigt! Vi får ofta se en annan, sprallig och social sida av barnen.

Ja, ibland bara hänger vi och har kul ihop!

För att kunna skapa ett gott samarbete med varma och tillitsfulla relationer, så är det hjälpsamt att få lära känna varandra utanför allt det svåra. De barn och unga vi möter vill och ska inte definieras av de problem de kämpar med. De är, såklart, så mycket mer än så. Därför är våra sociala och relationsbyggande aktiviteter så viktiga, både för oss och ungarna.

En pizzakväll, en sommarfest på nöjespark eller besök på teater ger glädje och ny energi för att fortsätta kämpa. Barnrättsbyrån har återkommande sociala aktiviteter där barnen och ungdomarna får träffa varandra och medarbetarna. Aktiviteterna organiseras oftast av de unga själva med stöd av medarbetarna.

A black and white portrait of Emma Wennerström, a woman with shoulder-length wavy hair, smiling slightly. She is wearing a textured, light-colored sweater. The background is a solid dark grey.

VI LOVAR
ATT FÖRSÖKA

Emma Wennerström,
socionom

”DET ÄR BARA ATT
KÄRLEKSBOMBA DE SOM
BEHÖVER DET MEST.”

– Ett bra bemötande startar i samma sekund som ett barn kliver in hos oss. Det är själva kärnan, säger Emma som jobbar på Barnrättsbyrån. För henne är det viktigt att hjälpsamhet får ta stor plats i arbetet.

Många av de barn och unga som kommer till oss har erfarenheter av att inte blivit tagna på allvar, i värsta fall känner de sig helt avvisade från den instans de är beroende av och som är ansvariga att hjälpa dem. Då är det så viktigt att de får ett fint bemötande här hos oss.

Att fråga ”Vad vill du ha för fika?” kan vara en bra start, där man under avslappnade former kommer fram till varför de har kommit hit. Sedan så klart att barnens bekymmer måste få både tid och utrymme. Viktigt är också att de får berätta hur de själva uppfattar situationen och att de bemöts av en aktiv lyssnare. Det kan vara genom att ställa öppna och nyfikna frågor och att sammanfatta det barnet sagt.

– Vi på Barnrättsbyrån ska vara en motvikt till det som tycks ta över i arbetet med barn i utsatthet – dokumentation, bedömningar och bokade tider i vuxenrum, säger Emma. En viktig del är att inge hopp om att det kan bli bättre. Genom att ge barn och unga kunskap om vad de faktiskt har rätt till och samtidigt erbjuda stöd i att kämpa för de rättigheterna, så märker vi att det är till stor hjälp. Det är tungt att kämpa ensam i en svår och utsatt situation.

Ida tror på rättvisan. Hon menar att Barnrättsbyrån behövs för att bland annat jämma ut maktobalansen mellan barn och vuxna. De största hindren och glappen menar hon är att samhällets system inte är gjorda för barn och unga.

– Jag var nog ganska luttrad redan innan jag började jobba på Barnrättsbyrån, men då blev allting ännu tydligare, till exempel hur krångligt man gör det för barn. Det kan vara allt från språk, tillgänglighet och tid, till möjligheten att lyssna och att göra ett bra jobb. Hur stor påverkan resurser har blev också tydligare.

– Att aldrig ge upp är ett viktigt motto. Det lönar sig att gnetta på, även när det tycks vara omöjligt, säger Ida som hoppas att spridningen av Barnrättsbyråns modell ska bidra till en systemändring när det gäller barns rättigheter och hur myndigheter arbetar kring bemötande och kommunikation.

**MED RÄTTVISA SOM
LEDSTJÄRNA**

Ida Hellrup, jurist

**”DET LÖNAR SIG
ATT GNETA PÅ
– ÄVEN NÄR
DET TYCKS
VARA HOPPLÖST.”**

"BARNRÄTTSBYRÅN KÄMPAR
FÖR EN BARNVÄNLIG POLITIK I
SAMHÄLLET. DE FÖRVERKLIGAR
BARNKONVENTIONEN."

SARI NYKVIST, GOD MAN.

*Vårt
påverkansarbete*

Att kämpa för fler barn – på alla nivåer

– Jag vill inte att något annat barn ska behöva vara med om det jag har gått igenom. Så säger Denise, en av våra ungdomar. Det är utifrån hennes och andra barns erfarenheter som Barnrättsbyråns påverkansarbete tar avstamp. Barnen kan med sina upplevelser och erfarenheter sätta fingret på brister i systemet, och framför allt – visa på konkreta förslag på hur det kan förändras.

Vi ser det som vårt moraliska ansvar att föra våra barns kunskap vidare till dem som har makt att förändra – deras berättelser är ett guldstof i samhällets kvalitetsarbete för att förbättra barn och ungas rättigheter.

Påverkansarbete från två håll

Barnrättsbyråns påverkansarbete utgår alltid från de uppdrag vi får av barn och unga.

Hittills har påverkansarbetet bestått av två delar.

1. Den första delen handlar om att åiterrapportera till myndigheter, politiker samt att bidra till offentliga utredningar som i sina uppdrag har möjlighet att påverka barns situation. Barnrättsbyrån sitter med i referensgrupper och expertråd hos bland annat Barnombudsmannen, Socialdepartementet och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, där vi regelbundet för vidare våra barns erfarenheter.

Vi samarbetar också med flera andra barnrättsorganisationer, till exempel genom Nätverket för barnkonventionen. I nätverket har Barnrättsbyrån haft en drivande roll i arbetet för att Sverige ska ratificera det tredje tilläggsprotokollet om en klagomekanism för barn. En fråga som vi ständigt driver är just barns rätt till en oberoende klagoinstans, såsom Barnrättsbyrån. Vi har drivit den frågan gentemot två offentliga utredningar.

Citatet nedan är ur Barnrättighetsutredningen (SOU 2016:19)

Regeringen bör utreda hur etablering av oberoende, lokala barnrättighetsbyråer kan främjas ekonomiskt. Med barnrättighetsbyråer avser vi byråer dit barn ska kunna vända sig för att få information och individuellt stöd för att få sina rättigheter tillgodosedda. Barnrättighetsbyråerna bör vara fristående från den statliga och kommunala organisationen och utgöra ett komplement till det stöd och de insatser som myndigheter och andra organisationer från det civila samhället erbjuder.

2. Den andra delen av Barnrättsbyråns påverkansarbete handlar om att driva större projekt för att förändra strukturellt och påverka den allmänna opinionen. Det är vårt särskilda ansvar att belysa frågor för barn som själva har svårt att organisera sig eller som saknar starka företrädare i samhället.

Ett exempel är det projekt som vi genomförde under 2016 – projekt Adel, som tar avstamp ur en av Barnrättsbyråns uppdragsgivares livsöde. Adel kom till Barnrättsbyrån under hösten 2015 och levde då som 18-åring på gatan i Stockholm. Adels historia satte fingret på en större grupps extremt utsatta situation – ensamkommande nord-afrikanska ungdomar i Sverige. Syftet med projektet var att humanisera en grupp som alltför ofta framställs som kriminella problemskapare i media. Vi ville sätta fingret på den omöjliga situation som dessa ungdomar tvingas in i. Projekt Adel utmynnade i en rapport – *De oönskade*, ett seminarium, en massiv mediamedverkan och bevakning samt ett möte med ansvarig minister, Anders Ygeman.

EN LÅNG VÄG
TILL TRYGGHETEN.

Naji

”JAG VILL LEVA SOM
ANDRA LEVER HÄR”

Naji flydde från våldet i Somalia när han var 14 år, nu har han fyllt 18. Han kom till Barnrättsbyrån förra våren, då han var bostadslös och behövde hjälp. Där träffade han Elin och Ida.

– Det var nice! De välkomnade mig, pratade och lyssnade. Jag fick berätta om min situation. De kontaktade även andra och jag var inte så ensam längre. Aldrig hade någon lyssnat på mig på det sättet förut.

I Somalia levde Naji med sin familj och gick i skolan. Men livet var svårt. Al-Shabab styr i området – och de dödade Najis pappa. Efter det flyttade familjen till en annan stad, men våldet fortsatte, Najis mamma hade svårt att försörja familjen. Läget blev allt svårare, och Naji måste välja mellan att ansluta sig till Al-Shabab eller att fly.

– Jag var jätterädd. Jag var på flykt i nästan två år innan jag kom till Sverige som 16-åring. Då hamnade jag på ett flyktingboende. Sedan sa de att jag måste åka tillbaka till Norge, men jag kände ingen där och var inte välkommen där. Då blev jag hemlös. Jag fick sova hos en kille från Somalia som jag kände. Men det var tufft, jag hade inget, gick inte i skolan, ingenting.

Sedan Naji kom till Barnrättsbyrån förra året har livet vänt till det bättre. Nu bor Naji med en familj han trivs hos. Han går i skolan och läser svenska, engelska, historia och matte. På fritiden spelar han fotboll och är med i eventgruppen på Barnrättsbyrån. Där träffas de, chillar och dansar. Här känner sig Naji alltid välkommen.

– Min situation är fortfarande svår och jag behöver fortfarande hjälp med att få stanna i Sverige. Barnrättsbyrån har lovat att de ska hjälpa mig mer. Jag är inte här varje dag, men vi håller kontakten. Jag vet att jag kan komma om jag vill.

”Dialogen med Barnrättsbyrån är värdefull i mitt arbete, den hjälper mig att få signaler om brister som staden kanske inte själv upptäckt men behöver lyfta och arbeta med. Det är viktigt att få ta del av hur utsatta barn, som ofta tappat tilltron till myndigheter, upplever hur de bemöts vid kontakter med stadens verksamheter. Genom att lyssna på berättelserna kan vi bli bättre i bemötande, att ge information och att tillgodose barns rättigheter.”

Agneta Widerståhl
Stockholm stads barnombudsman

**JUST NU BEHÖVS
EN BARNRÄTTS-
BYRÅ MER ÄN
NÅGONSIN**

Babak, jurist

**"MIN EGEN BAKGRUND
HJÄLPER MIG FÖRSTÅ
BARNEN."**

- Jag har aldrig upplevt att det varit så viktigt som nu att stå upp för barns rättigheter, oavsett om det gäller barn på flykt eller barn som hamnat i kläm i skolan, säger Babak som jobbar som jurist på Barnrättsbyrån.

Babak berättar om en svår uppväxt med en ensamstående mamma och bror. Hans mamma är en känd iransk regimkritiker och dödshot var en del av vardagen när han växte upp. Han fick tidigt uppleva hur myndigheter ignorerade de svårigheter familjen hade.

- När jag började jobba på Barnrättsbyrån blev det snabbt tydligt hur mina tunga erfarenheter kunde komma till användning, i våra möten med barnen blev min egen historia viktig för att verkligen förstå vad de gått igenom. Babak berättar om hur Barnrättsbyråns starka ideologiska grund genomsyrar allt de gör. Från barnuppdragen till möten med politiker och myndigheter, alltid med en kompromisslös barnsyn.

- Exempelvis vårt påverkansarbete kring ensamkommande marockanska barn som syftade till att uppmärksamma och humanisera dem. Den mediala dramaturgin gav oss en bild av barn som "egentligen är kriminella män" och vi tycker att vi genom hårt arbete gentemot politiker, medier och beslutsfattare lyckades förmänskliga barnen.

Dags för nästa steg

Projektet hos Arvsfonden som möjliggjort den här boken ställer frågan ”Varför finns inte ni överallt”? En fråga vi fått av så många barn runtom i landet som kontaktat oss för att be om hjälp. Svaret är att det inte finns något bra svar – självklart ska vi finnas överallt.

Vi fortsätter sträva mot målet att varenda barn i Sverige ska kunna vända sig till en Barnrättsbyrå när de inte får den hjälp de har rätt till. Redskapet för att nu nå ut till fler barn är denna bok, som kommer att ligga till grund för spridningen av barnrättsbyråer i Sverige.

Vår vision

Att varje barn ses som självklara rättighetsbärare och får sina rättigheter tillgodosedda.

Att varje barn har en oberoende instans – en barnrättsbyrå – att vända sig till då de inte får sina rättigheter tillgodosedda.

Alla behövs i kampen för barns rättigheter

När barnkonventionen trädde i kraft 1990 påbörjades en avgörande förändring i synen på barn som rättighetsbärare. 2018, nästan 30 år senare, ska barnkonventionen bli lag i Sverige. Att förändra samhället tar tid. Inte minst att förändra lagstiftning eller ratificera konventioner och sedan följa innebörden av dem. Men med en historisk blick kan vi också se att samhället kan förändras förvånansvärt snabbt. 1979 års anti-agalag förändrade svenska föräldrars behandling av barn på bara några år. Kunskapen om kränkande behandling och mobbning i skolan har bidragit till att vi inrättat ett barn- och elevombud och att en plan mot kränkande behandling och diskriminering ska finnas på alla skolor. I kampen för att stärka barns ställning och rättigheter har civilsamhället spelat en avgörande roll. Även små organisationer kan göra stora avtryck i samhällsutvecklingen.

Slutet på boken. Början på nästa steg.

Så vad vill vi med den här boken? Vi vill visa att barn och unga som far illa i våra system behöver få hjälp här och nu. Vi vill visa hur vi gör verklighet av barns rättigheter. Vi vill visa hur en liten organisation kan förändra i det stora. Och vi vill ha din hjälp. Ingen förändrar samhället ensam. Barnrättsbyrån skulle aldrig funnits om det inte varit för stöd från Childhood, Arvsfonden, Stockholms stad, Reach for change eller stiftelsen Einar Belvén. Nu behöver vi hjälp av kommuner, stat och andra aktörer för att kunna starta upp och överleva långsiktigt. Vi vet att vi behövs och vi vet att vi har en metod som fungerar – nu behöver vi finnas för fler barn, på fler platser. I utbyte hjälper vi er i arbetet med att leva upp till barnkonventionen. Just nu finns vi i Stockholm och arbetar för fullt med att starta upp i vår nästa stad, Umeå, under 2017. Under 2018 och kommande år hoppas vi bli rikstäckande.

Vi hoppas den här boken inspirerar och mobiliserar handlingskraft. Vill du att vi startar en Barnrättsbyrå i din kommun eller region? Hör av er till oss så hjälps vi åt i kampen för barns rättigheter.

Elin Wernquist

elin@barnrattsbyran.se
072-565 33 46

Ida Hellrup

ida@barnrattsbyran.se
072-565 33 16

APPENDIX

Formella förutsättningar

En förutsättning för vårt arbete är att vi formellt behöver få tillåtelse från barnet att agera och att vår kontakt med barnet är skyddat på olika sätt. De här punkterna går vi igenom tillsammans med alla barn vi möter.

ANMÄLNINGSPLIKT

Vi har bestämt att vi lyder under anmälningsskyldigheten (14 kap, 1 § SoL), det vill säga en skyldighet att genast anmäla till socialnämnden om vi får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Egentligen har vi inte den här skyldigheten utan är bara rekommenderade att anmäla som vem som helst i allmänheten, vid kännedom eller misstanke om att ett barn far illa (14 kap 1c § SoL). Ofta hör man om barn som inte vill att vuxna ska "anmäla till soc". Vår erfarenhet är att barn inte alls är så rädda för detta som vi vuxna tror. Barnen önskar hjälp för sin situation och deras eventuellt motstånd mot att anmäla handlar istället om befogad oro över vad en anmälan ska leda till. En oro över att saker sker ovanför ens huvud, att inte göras delaktig och att en anmälan kanske leder till att situationen blir värre. Vi ställer oss inte frågan OM vi ska anmäla, dock är frågan HUR helt avgörande. Om barnet får vara kapten i processen, formulera sin egen oro med ett löfte om att inte bli lämnad ensam så är en anmälan till socialtjänsten oftast inte ett bekymmer.

FULLMAKT

När vi får ett uppdrag från ett barn innebär det oftast att vi tar kontakt med ansvariga myndigheter. För att de ska kunna prata med oss behöver barnet häva sekretessen. När man är 15 år har man talerätt och kan själv ge oss en fullmakt. Är man under 15 år behöver både barn och vårdnadshavare skriva under. Vår erfarenhet är att det oftast inte är ett bekymmer om man redan från början arbetar med barnets nätverk. Om barnets oro handlar om vårdnadshavarna så krävs naturligtvis ingen fullmakt från dem, utan då använder vi oss istället av anmälningsplikten.

TYSTNADSPLIKT

Barnrättsbyrån har tystnadsplikt gentemot de barn vi möter. Det betyder att vi inte får föra något av det som barnen berättar för oss vidare till någon annan utanför Barnrättsbyrån. Om vi måste bryta tystnadsplikten, till exempel anmäla till socialtjänsten, gör vi det alltid ihop med barnet.

DOKUMENTATION OCH PUL

För att vi ska komma ihåg vad vi har pratat om dokumenterar vi våra barnkontakter i ett säkert dokumentationssystem. Det är stödanteckningar, inte journaler. För att vi ska få göra det enligt Personuppgiftslagen (PUL) behöver barnet skriva under och samtycka till det. Barnet får alltid full insyn i allt som skrivs om dem och vi kan inte ha någon information som vi inte kan dela med barnet. Vi skriver på ett begripligt, icke värderande språk.

Referenser

Årsrapporter från Barnombudsmannen
www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/vartarbete/arsrapporteringar/

Forskning om New Public Management och socialtjänsten.

Lauri, Marcus. Narratives of Governing: Rationalization, Responsibility and Resistance in Social Work. Umeå universitet, 2016.

Greene, Ross. Explosiva barn. Studentlitteratur AB, 2003.

Barnkonventionen blir svensk lag, SOU 2016:19.

Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU, SOU 2015:71.

[illegible][illegible]

[illegible][illegible]

